

DZIADKOWIE W WYCHOWANIU WNUKÓW NA PODSTAWIE OPINII OSÓB MŁODYCH I STARSZYCH

Streszczenie: Na wychowanie dzieci, obok rodziców, duży wpływ mają dziadkowie. Często to oni są tymi, którzy wprowadzają wnuki w życie: uczą, jak należy postępować, przekazują tradycję. Badania empiryczne autorki miały na celu ukazanie tego, jak istotny jest udział dziadków w wychowaniu i przekazywaniu wartości młodemu pokoleniu. Posłużyła się ona metodą sondażu diagnostycznego. Badania zostały przeprowadzone na grupie osób starszych, będących dziadkami, oraz na grupie studentów. Wyniki dowodzą, że ponad 80% respondentów – babć i dziadków – ma dobre i bardzo dobre relacje ze swoimi rodzinami. Osoby starsze kontaktują się z nimi codziennie, kilka razy w tygodniu lub kilka razy w miesiącu. Zdaniem 90% respondentów są oni dobrze traktowani przez swoje rodziny, czują się kochani i potrzebni. Osoby starsze mają większe doświadczenie i mądrość życiową, dlatego przy prawidłowych relacjach mogą stać się źródłem inspiracji dla młodego pokolenia. Zdaniem 93% studentów dziadkowie są autorytetem. Młodzi ludzie chcieliby być podobni do swoich przodków. Osoby starsze realizują przede wszystkim funkcję opiekuńczą. Zaspokajają najważniejsze potrzeby swoich wnuków, kształtują ich cechy osobowości. Przekazują zasady moralne, dają opiekę i wychowanie, poczucie miłości, a także pomagają poznać historię rodziny.

Słowa kluczowe: dziadkowie, starość, wychowanie, więź międzypokoleniowa, samorealizacja

Dziadkowie a wychowanie

W dzisiejszych czasach relacje dziadków z wnukami są niezwykle ważne zarówno dla seniorów, jak i dla młodego pokolenia. Wpływ dziadków na wnuki jest nieoceniony. Wynika z bogactwa interakcji, przekazywania wartości, silnych więzi oraz pozytywnego wpływu jednego pokolenia na drugie. Nie do przecenienia jest pomoc i opieka, jaką bezinteresownie dziadkowie świadczą na rzecz wnuków (Wawrzyniak 2011).

Sposób, w jaki dziadkowie realizują swoją rolę w rodzinie, jest uzależniony od wielu czynników. Do najważniejszych należą: wiek, osobowość, sprawność psychiczna i fizyczna, wykształcenie, bliskość, aktywność zawodowa oraz postawa

opiekuńczo-wychowawcza (Filipczuk 1981). Maria Tyszkowa uważa, że „stosunki dziadków i wnuków są upośredniczone przez rodziców tych dzieci, co również ma wpływ na ich relacje i sposoby realizacji roli przez dziadków” (Tyszkowa 1992, s. 9-20).

Z badań przeprowadzonych przez CBOS w 2001 roku wynika, że relacje między wnukami a dziadkami są w Polsce bardzo silne. Ich celem było dowiedzenie się, co respondenci zawdzięczają swoim babciom i dziadkom. Najwięcej osób odpowiedziało, że dziadkowie pokazują drogowskazy życiowe w postaci zasad moralnych. Dla 60% ważne było to, że przekazują im wiarę w Boga oraz poczucie, że są kochani. Seniorom również zawdzięcza się takie cnoty jak: pracowitość, obowiązkowość, silna wola i samodyscyplina, na co wskazało 53% badanych. Prawie połowa ankietowanych zawdzięcza swoim dziadkom opiekę i wychowanie (CBOS 2001).

Wartościami uaktualnianymi w kontaktach z dziadkami zajmował się również Leon Dyczewski. Z jego badań wynika, że najwyższymi cenionymi aspektami relacji z osobami starszymi są: poczucie bycia kochanym, wiara religijna, zasady moralne, znajomość dziejów rodziny, silna wola, samodyscyplina, pracowitość i miłość do ojczyzny. Na dziadkach spoczywa także odpowiedzialność za podtrzymywanie tradycji, spotkań rodzinnych i rytuałów (Dyczewski 2003).

Dziadkowie są ważni dla swoich wnuków jako starsi członkowie rodziny i osoby bliskie. Właściwe relacje z nimi poszerzają krąg doświadczeń psychicznych i społecznych. Stwarzają także fundamenty kształtowania się poczucia zakorzenienia w rodzinie na przyszłość, jednocześnie sprzyjając rozwojowi tożsamości indywidualnej. Dziadkowie są źródłem wsparcia w przeżywanych problemach i w przetwarzaniu stosunków z rodzicami. Bogusław Śliwerski pisał, że „ściśle kontakty między dziadkami i wnukami kryją bogactwo treści istotnych dla egzystencji młodego człowieka i sprzyjają wzrostowi jego osobowego rozwoju” (Śliwerski 1992).

Okres starości jest dla wielu osób bardzo trudny. Obniżenie stopnia zadowolenia z życia wiąże się z zachwianiem stabilizacji życiowej, które wynika z odejścia dzieci z domu i syndromu pustego gniazda, przejścia na emeryturę oraz pogarszającego się stanu zdrowia. Czynniki te prowadzą do zachwiania równowagi fizycznej i psychicznej oraz do gorszej oceny życiowych osiągnięć (Prusik i in. 2010). Zdaniem Erdmana Palmore’a fakt przejścia na emeryturę i spowodowane tym mniejsze dochody ewidentnie zmniejszają poczucie zadowolenia z życia. Podzielił on osoby po 75. roku życia na dwie grupy: tych, dla których starość jest dobra, i tych, dla których starość jest trudna. Cechami tzw. dobrej starości są: aktywność społeczna poza kręgiem rodziny, aktywność fizyczna, dobry nastrój i zadowolenie z pracy (Steuden 2014).

Pozycja i rola osób starszych zmieniały się na przestrzeni wieków. Obecnie dziadkami zostają ludzie niekiedy w sile wieku, sprawni fizycznie. Bycie babcią i dziadkiem przybrało charakter bardziej koleżeński i nowoczesny. Osoby starsze bardzo kochają swoje wnuki i choć często są jeszcze aktywne zawodowo, można liczyć na ich pomoc. Ich obecność w rodzinie daje poczucie bezpieczeństwa, sprzyja pogodnej atmosferze. Ich pomoc jest nieoceniona przy organizacji czasu

wolnego, świąt i wakacji. W trakcie wspólnego wypoczynku seniorzy mają okazję do uspołecznienia wnuków. Przekazują im swoje umiejętności i wiedzę związaną z nawiązywaniem relacji z osobami w różnym wieku, przestrzeganiem umowy społecznej, mądrym partnerstwem, a także przygotowują do świadomego udziału w życiu społecznym.

Od dziadków wnuki uczą się pewnych reguł postępowania, określonego wzoru, który mogą przenieść w dorosłe życie, na grunt własnej rodziny. Dzięki starszym życie jest pełniejsze i bogatsze. Dostarczają oni cennych doświadczeń, wprowadzają elementy tradycji, co pozwala na lepsze zrozumienie procesu przemian społecznych (Wawrzyniak 2011).

Leon Dyczewski zauważa, że relacje między dziadkami a wnukami są cenne nie tylko dla dzieci, ale także dla osób starszych. Jego zdaniem „starsi ludzie widzą w dzieciach i wnukach przedłużenie własnej egzystencji, kontynuację dorobku całego życia i najczęściej jedyne osoby dopełniające ich życie uczuciowe. Wnuki są pożądanym przedmiotem miłości i troski dziadków, pomagając im w przezwyciężaniu narastającego poczucia bezużyteczności i osamotnienia” (Dyczewski 2002). Anna Zawadzka podkreśla z kolei, że wnuki dają dziadkom szczęście, nowe życie, są nagrodą za trudy wychowania ich rodziców. Dla seniorów bardzo ważne jest poczucie przydatności. Wpływa ono pozytywnie na ich zdrowie psychiczne, a także fizyczne (Zawadzka 1999).

Osoby starsze, aby czuć satysfakcję życiową, muszą być aktywne, a jednocześnie potrzebują relacji z rodziną. Dlatego bardzo ważnym czynnikiem determinującym ich poczucie szczęścia jest związek z wnukami. Dziadkowie pragną udziału w opiece nad wnukami i ich wychowywaniu. W kontakty z nimi angażują całych siebie, nie oszczędzają swych sił ani nie żałują pieniędzy. Te kontakty są dla nich cenne i atrakcyjne. Rozszerzają ich sferę intelektualną, życie emocjonalne, dają poczucie użyteczności, odrywają od koncentrowania się wyłącznie na własnej osobie i podtrzymują chęć do życia, co przyczynia się do ich lepszego samopoczucia i zadowolenia z życia. Poczucie bycia potrzebnym wpływa na rewitalizację osób starszych, a także stymuluje je do podejmowania nowych form aktywności życiowej. Dziadkowie aktywnie uczestniczący w opiece nad dzieckiem zyskują ważną pozycję w rodzinie. Wnuki mogą sprawić, że życie ich babć i dziadków nabierze większego sensu. Osoby starsze, które realizują się w wychowaniu dzieci swoich dzieci, czują się na ogół zdrowsze i rzadziej chodzą do lekarza niż osoby pozbawione stałych obiektów miłości i troski (Dyczewski 2002).

Zarówno dziadkom, jak i ich dzieciom oraz wnukom zależy na częstych i dobrych kontaktach z najbliższymi. Jednak dla osób w podeszłym wieku mają one większe znaczenie niż dla młodszych (Dyczewski 2002). Właściwe kontakty z rodziną sprawiają, że starsi mają swoje konkretne cele i zainteresowania, czują się potrzebni, a swoje życie przeżywają jako wartościowe. Prawidłowe przeżywanie okresu starości, a przede wszystkim poczucie bycia komuś potrzebnym, sprawia, że osoby starsze czują się spełnione, a ich życie nabiera sensu. Nie czują rozpacz

z powodu upływającego czasu, lecz z nadzieją patrzą w przyszłość. Z dumą myślą o tym, co udało im się osiągnąć, i widzą, że ich życie mimo upływającego czasu nadal jest wiele warte, a ich rola jest nieoceniona (Dyczewski 2002).

Cel, problem i metoda

W poniższym rozdziale zostały przedstawione wyniki badań własnych. Głównym celem było ukazanie tego, jak istotny jest udział dziadków w wychowaniu i przekazywaniu wartości młodemu pokoleniu. Podejmując się przeprowadzenia badań empirycznych, skierowano uwagę na osoby starsze oraz studentów, którzy swoje relacje oceniali z perspektywy czasu. Zmierzano do ustalenia: (1) na ile osoby starsze mogą być autorytetem dla swoich wnuków, (2) jakie funkcje i zadania wychowawcze realizowane są przez dziadków, (3) na jakie problemy natrafiają osoby starsze przy realizacji roli dziadka lub babci. Badania zostały przeprowadzone w lutym 2015 roku. Ich terenem w przypadku grupy osób starszych był powiat pułtowski leżący w województwie mazowieckim. Drugą grupę badawczą stanowili studenci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Przebadanych zostało 60 osób. Czynniki różnicującymi respondentów w grupie studentów były: płeć, miejsce pochodzenia i rok studiów, natomiast w grupie dziadków: płeć, miejsce pochodzenia, wiek oraz obecny status zawodowy. W grupie studentów populacja liczyła 30 osób, z czego 19 to kobiety (63%), a 11 to mężczyźni (37%). Wśród respondentów 11 osób (czyli 37%) pochodziło ze wsi, 10 osób (czyli 33%) z miasta do 10 tysięcy mieszkańców, 5 osób (czyli 17%) z miasta od 10 do 100 tysięcy mieszkańców, natomiast 4 osoby (czyli 13%) pochodziły z miasta powyżej 100 tysięcy mieszkańców. Największą liczbę badanych stanowili studenci drugiego roku, było to 8 osób, czyli 27% populacji. Następnie byli to studenci drugiego roku drugiego stopnia – 7 osób (23%), pierwszego roku drugiego stopnia – 6 osób (20%) i trzeciego roku (17%). Natomiast najmniejszą grupę biorącą udział w badaniu stanowiły osoby z pierwszego roku. Były to 4 osoby, czyli 13% wszystkich respondentów. Druga badana grupa, osób starszych, również liczyła 30 osób, z czego 21 to były kobiety, co stanowiło 70% ogólnej liczby badanych, a 9 to mężczyźni, czyli 30% ogółu. W grupie osób starszych 16 respondentów (53%) to osoby zamieszkujące wieś, 10 (33%) to osoby zamieszkujące miasto do 10 tysięcy mieszkańców, natomiast 4 respondentów (14%) to mieszkańcy miasta od 10 do 100 tysięcy mieszkańców. Największą część badanych stanowiły osoby w wieku powyżej 60 lat, było to 19 osób, czyli 63% wszystkich respondentów. Następną co do wielkości grupą były osoby w wieku 50-60 lat. W tej grupie wiekowej było 8 osób (27%). Tylko 3 (10% badanych) były w wieku poniżej 50 lat. Ze względu na aktualny status zawodowy najwięcej osób, bo aż 19 (63%), znajdowało się na emeryturze. Kolejnymi grupami byli pracownicy umysłowi – 4 osoby (13%) i prowadzący działalność gospodarczą – 3 osoby (10%). Natomiast najmniejszymi grupami biorącymi udział w badaniu byli pracownicy fizyczni i bezrobotni. Liczyły one po 2 osoby, czyli po 7% wszystkich respondentów.

Podstawową metodą badawczą uczyniono metodę sondażową (Łobocki 2005), pozwalającą na zgromadzenie wiedzy o interesujących autorkę kwestiach. Sondowanie opinii i poglądów osób starszych oraz studentów umożliwiło pozyskanie informacji w zakresie szczegółowych problemów. Wykorzystano w tym celu technikę ankiety pisemnej (Pilch 1995) i narzędzie kwestionariusza ankiety.

Dziadkowie jako autorytet

Dziadkowie mogą być autorytetem i wzorem do naśladowania dla młodego pokolenia. Wśród ankietowanych babć i dziadków prawie wszyscy jednomyślnie odpowiedzieli, że odgrywają znaczącą rolę w wychowaniu. Tylko jedna osoba przyznała, że nie ma żadnego wpływu na swoje wnuki. Równo połowa ankietowanych (50%) odpowiedziała, że jej zaangażowanie raczej ma znaczenie w życiu wnuków. Natomiast 47% respondentów było zdania, że zdecydowanie jest ono duże. Dziadkowie prawie jednomyślnie uznali, że mają duży wpływ na wychowanie swoich wnuków. Jednak w pytaniu, kto jest największym autorytetem dla wnuków, najwięcej osób odpowiedziało, że są to rodzice. Odpowiedzi takiej udzieliło 63% ogółu. Następną najczęściej wskazywaną grupą byli rówieśnicy. Takiej odpowiedzi udzieliło 20% badanych. Na autorytet w osobie dziadków wskazało tylko 17% pytanych.

Studenci również bardzo pozytywnie wypowiedzieli się na temat autorytetu dziadków. Zdecydowana większość, bo aż 94%, uznała, że dziadkowie byli lub nadal są dla niej autorytetem. A 50% badanych z całą stanowczością stwierdziło, że są oni autorytetem. Natomiast 44% uznało, iż raczej są oni wzorem. Po 3% wskazało, że osoby starsze raczej nie są i zdecydowanie nie są dla nich autorytetem. Mimo że aż dla 50% badanych dziadkowie byli autorytetem, tylko 33% zdecydowanie stwierdziło, iż chciałoby być do nich podobnymi. Więcej niż połowa (57%) uznała, że raczej chciałaby przypominać dziadków. Natomiast zdecydowanie nie chciałoby przypominać starszych członków swojej rodziny 7% badanych, a 3% raczej nie chciałoby być podobnymi do swoich dziadków.

Równo połowa respondentów uznała, że dziadkowie mieli duży wpływ na ich wychowanie. Wśród ankietowanych 30% doceniło rolę dziadków, wskazując, że zdecydowanie odegrali oni ważną rolę. Dla 20% dziadkowie nie odegrali istotniejszej roli, 13% zaznaczyło, że dziadkowie raczej nie mieli na nich dużego wpływu, natomiast 7% kategorycznie zanegowało ich znaczenie.

Przy podejmowaniu trudnych decyzji 54% studentów zadeklarowało, że zwraca się o pomoc do dziadków. Po poradę do osób starszych raczej zgłasza się 30% pytanych. Z doświadczenia babć i dziadków raczej nie korzysta 13%. Natomiast nigdy po pomoc do starszego pokolenia nie udawało się 3% badanych. Zdaniem 43% studentów osoby starsze są wobec nich życzliwe i otwarte na ich problemy. Następnie 40% udzieliło odpowiedzi, że dziadkowie wykazują się dużą cierpliwością, zawsze chętnie poznają problemy wnuków. Kolejne 33% przyznało, że ma

duże zaufanie do babć i dziadków, i dlatego to do nich zwraca się po radę. Po 17% badanych jako przyczynę korzystania z głosu doradczego wskazało fakt, że starsze pokolenie okazuje zrozumienie i zawsze potrafi pomóc.

Tabela 1. Dziadkowie w opinii wnuków.

Kategorie odpowiedzi	N	%
Są autorytetem	15	50
Przekazują ważne wartości	14	47
Uczą patriotyzmu	10	33
Zawsze mają czas	7	23
Przekazują historię i tradycję rodzinną	7	23
Cierpliwie odpowiadają na pytania	6	20
Potrafią słuchać	5	17
Okazują miłość i życzliwość	5	17
Zawsze służą radą	4	13
Mogą wiele nauczyć	4	13
Są tolerancyjni	3	10
Pomagają w trudnych sytuacjach	3	10

źródło: opracowanie własne

Studenci wyrażając swoją opinię na temat osób starszych, przede wszystkim uznali, że dziadkowie są dla nich autorytetem. Następnie wskazali, że osoby starsze przekazują ważne wartości i zasady. Najmniej osób zaznaczyło, że dziadkowie są tolerancyjni i pomagają w trudnych sytuacjach. Odpowiedzi takiej udzieliło po 10% ogółu.

Funkcje i zadania realizowane przez dziadków

Osoby starsze realizują wiele funkcji i zadań wynikających z ich roli. Największa grupa respondentów odpowiedziała, że najważniejsze było realizowanie przez dziadków funkcji opiekuńczej, polegającej na zaspokojeniu podstawowych potrzeb i opiece, trosce o dziecko. Odpowiedzi tej udzieliło 43% badanych. Następnie 20% wskazało na realizację funkcji socjalizacyjnej, przygotowującej do samodzielnego życia w społeczeństwie. Dziadkowie realizują też funkcję rekreacyjną, której celem jest zaspokojenie potrzeby odpoczynku i relaksu. Wskazało na nią 17% ogółu. Po 10% uznało za najistotniejszą realizację funkcji kulturowej – zapoznanie z dziedzictwem kulturowym (dziełami sztuki, literatury i zabytkami) – oraz funkcji ekonomicznej, której celem jest zaspokojenie potrzeb materialnych.

Osoby starsze określiły natomiast potrzeby, których zaspokojenie jest ich zdaniem najważniejsze w zajmowaniu się wnukami. Respondenci za najważniejsze uznali zapewnienie bezpieczeństwa: 43% badanych uznało, że jest to najważniejsza potrzeba, 37% oznaczyło ją na drugim miejscu, natomiast 20% na miejscu trzecim. Za drugie pod względem ważności zostały uznane potrzeby fizjologiczne: 23% uznało je za najważniejsze, 33% oznaczyło je na miejscu drugim, 27% na trzecim i 17% na czwartym. Miejsce trzecie zajęły potrzeby szacunku i uznania: 17% uznało je za najważniejsze, 13% usytuowało je na miejscu drugim, 33% na miejscu trzecim, 27% na miejscu czwartym i 10% na miejscu piątym. Na miejscu czwartym znalazły się potrzeby samorealizacji, które za najistotniejsze uznało 10% pytanym, 7% przyznało im miejsce drugie, 13% miejsce trzecie, 37% miejsce czwarte, a 33% miejsce piąte. Za najmniej ważne zostały uznane potrzeby społeczne, które tylko 7% uznało za najważniejsze, 10% przyznało im miejsce drugie, 7% miejsce trzecie, 20% miejsce czwarte, a aż 57% uznało, że zaspokojenie tych potrzeb jest najmniej istotne.

Babcie i dziadkowie stwierdzili, że najważniejsze są potrzeby bezpieczeństwa, jednak respondenci z grupy studentów uznali, iż dziadkowie przede wszystkim starają się zaspokoić potrzeby fizjologiczne. Odpowiedzi takiej udzieliło 40% ankietowanych. Potrzeba bezpieczeństwa znalazła się na drugim miejscu. Zaznaczyło ją 33% badanych. Na miejscu trzecim znalazły się potrzeby społeczne, które osoby starsze uznały za najmniej istotne. Wśród studentów wskazało na tę odpowiedź 23% badanych. Ostatnie miejsce zajęły potrzeby samorealizacji oraz szacunku i uznania. Obie odpowiedzi zostały zaznaczone przez 20% badanych.

Najwięcej studentów wskazało, że dziadkowie uczyli ich prawdomówności. Odpowiedzi takiej udzieliło 40% ankietowanych. Na drugim miejscu, podobnie jak w przypadku dziadków, znalazła się odpowiedź, że osoby starsze chciały czuć się kochane. Na miłość wskazało 37%. Z kolei 33% badanych uważało, że dla ich dziadków bardzo ważne było, aby okazywali szacunek innym ludziom. Po 30% wskazało, że dla osób starszych ważne było kształtowanie poczucia odpowiedzialności i pracowitości. Natomiast 23% młodych ludzi uważało, że próbowano ich uczyć uczciwości, a 20% wskazało na poczucie obowiązkowości. Po 13% uznało, że dla dziadków ważne było wyrobienie odwagi i cierpliwości. Zdaniem 10% została ukształtowana u nich uprzejmość względem innych. Za najmniej istotną cechę osobowości kształtowaną przez dziadków respondenci uznali tolerancję. Tej odpowiedzi udzieliło 7% ogółu.

Tabela 2. Wartości przekazywane przez dziadków w opinii studentów.

Kategorie odpowiedzi	N	%
Poczucie miłości	23	77
Opieka i wychowanie	19	63
Poczucie patriotyzmu	14	47

Kategorie odpowiedzi	N	%
Zasady moralne	13	43
Znajomość historii rodziny	9	30
Osobowość	8	27
Wiara religijna	6	20
Praktyczne umiejętności	5	17
Zainteresowania, hobby	4	13
Dobra materialne	3	10

źródło: opracowanie własne

Najwięcej respondentów odpowiedziało, że swoim dziadkom zawdzięcza poczucie bycia kochanymi. Odpowiedzi takiej udzieliło 77%. Nieco mniej osób wskazało, że są wdzięczni za opiekę i wychowanie. Odpowiedź taką wybrało 63% badanych. Najmniej osób uznało za istotne przekazane przez babcię i dziadków dobra materialne. Odpowiedzi takiej udzieliło 10% ogółu.

Tabela 3. Wartości przekazywane przez dziadków w opinii ich samych.

Kategorie odpowiedzi	N	%
Zasady moralne	25	83
Poczucie miłości	19	63
Opieka i wychowanie	18	60
Znajomość historii rodziny	17	57
Wiara religijna	13	43
Poczucie patriotyzmu	10	33
Praktyczne umiejętności	7	23
Osobowość	6	20
Zainteresowania, hobby	4	13
Dobra materialne	4	13

źródło: opracowanie własne

Wśród osób starszych zdecydowana większość (83%) odpowiedziała, że pragnie swoim wnukom przekazać właściwe zasady moralne. Najmniej osób uznało za istotne rozwijanie zainteresowań, hobby. Tę odpowiedź wskazało 13% badanych.

Problemy osób starszych w realizacji roli babci i dziadka

Zdaniem ankietowanych studentów głównym problemem osób starszych jest ich zły stan zdrowia, jest to najczęstsza przyczyna niechęci do podejmowania opieki nad wnukami. Wskazało ją 50% badanych. Następną przyczyną wskazaną przez respondentów było kontynuowanie pracy zawodowej. Wybrało ją 24% pytaných. Po 13% jako przesłankę wskazało dużą odległość dzielącą dziadków od wnuków oraz niechęć ze strony rodziny.

Najwięcej starszych osób skarżyło się, że realizację roli dziadków uniemożliwiają im problemy zdrowotne. Na takie trudności napotyka 33% ankietowanych. Następną przeszkodą, na którą wskazało 24% respondentów, jest kontynuowanie pracy zawodowej. Dla 20% trudnością jest duża odległość od reszty rodziny. Tylko 3% wskazało na niechęć ze strony rodziny. Natomiast 20% uznało, że nie ma żadnych problemów z realizacją swojej roli.

Wśród problemów wychowawczych, z jakimi spotykają się dziadkowie, najczęstszym było nieposłuszeństwo, na które wskazało 16% badanych. Kolejnym problemem są zachowania złośliwe, dokuczliwe, z którymi spotkało się 10% ankietowanych. Po 7% zetknęło się z konfliktami, agresją ze strony wnuków oraz z ich zamykaniem się w sobie, wycofywaniem. Nikt nie wskazał na egoizm przejawiany przez wnuki. Więcej niż połowa (60%) uznała, że nie ma żadnych problemów wychowawczych.

Podsumowanie

Analizując udział dziadków w wychowaniu wnuków, wysnuto wniosek, że dziadkowie odgrywają bardzo istotną rolę w wychowaniu młodego pokolenia. Bardzo aktywnie uczestniczą w opiece nad najmłodszymi i w kształtowaniu ich osobowości. Dziadkowie są autorytetem dla wielu młodych ludzi, są dla nich wzorem do naśladowania. Mają duże doświadczenie i mądrość życiową, którą mogą dzielić się z młodym pokoleniem, a wnuki mogą się tego od nich uczyć. Babcie i dziadkowie przekazują swój światopogląd, wartości, tradycję, historię oraz praktyczne umiejętności. Przy czym mają dużo cierpliwości i czasu, którym chcą się dzielić z wnukami. Pragną przekazać im swoją mądrość, aby młodzi ludzie nie powielali tych samych błędów, aby uczyli się na błędach popełnionych przez dziadków. Wyniki badań wskazują na to, że aż 96% babć i dziadków uważa, że ma duży wpływ na wychowanie swoich wnuków. Zdaniem 93% studentów dziadkowie byli lub nadal są autorytetem. Młodzi ludzie chcieliby być podobni do swoich przodków. Według 73% ankietowanych osoby starsze miały duży wpływ na ich wychowanie. Zdecydowana większość zgłasza się do dziadków po radę, gdyż są oni życzliwi i otwarci na problemy, potrafią cierpliwie wysłuchać oraz można im zaufać.

Po prześledzeniu funkcji realizowanych przez dziadków wysnuto wniosek, że dziadkowie najczęściej realizują funkcję opiekuńczą. Zaspokajają także potrzeby rekreacyjne, socjalne i kulturalne. Odgrywają bardzo dużą rolę w realizowaniu

potrzeb emocjonalnych. Łączy ich z wnukami bardzo silna więź, są dla nich oparciem. Dobry dziadek powinien się charakteryzować przede wszystkim cierpliwością, troskliwością i odpowiedzialnością. Natomiast dobra babcia powinna być opiekuńcza, troskliwa i odpowiedzialna.

Osoby starsze niejednokrotnie borykają się z różnymi trudnościami w realizowaniu swojej roli. Najczęściej są to problemy zdrowotne. Czasami także przeszkadza im kontynuowanie pracy zawodowej. Ponadto napotykają na trudności wychowawcze, takie jak konflikt pokoleń i różnice w spojrzeniu na świat. Spotykają się również z nieposłuszeństwem i dokuczliwymi oraz złośliwymi zachowaniami.

Dziadkowie odgrywają ciągle bardzo dużą rolę w procesie wychowania wnuków. Wynika to przede wszystkim stąd, że wychowali już własne dzieci. Przez to mają doświadczenie i praktyczne umiejętności, konieczne w postępowaniu z mniejszymi i nieco większymi pociechami. To sprawia, że nie popełniają takich błędów jak rodzice. Jeżeli ci ostatni będą potrafili z tego skorzystać, to dziadkowie mogą stać się prawdziwą pomocą i podporą wychowania rodzinnego.

Bibliografia

- CBOS (2001). *Co zawdzięczamy swoim babciom i dziadkom?*
- Czarnecki K. (red). (2009). *Nowy leksykon metodologiczny*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanitas.
- Dyczewski L. (2003). *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*. Lublin: TN KUL.
- Dyczewski L. (2002). *Więź między pokoleniami w rodzinie*. Lublin: TN KUL.
- Filipczuk H. (1981). *Rodzina a rozwój psychiczny dziecka*. Warszawa: WSiP.
- Leszczyńska-Rejchert A. (2010). *Człowiek stary i jego wspomaganie*. Olsztyn: WUWM.
- Łobocki M. (2005). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Obuchowski K. (red). (2002). *Starość i osobowość*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego.
- Pilch T. (1995). *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa: Żak.
- Prusik K., Zaporozhanov V., Prusik K., Görner K. (2010). *Rekreacyjne uprawianie nordic walking a jakość życia osób w wieku 60-70 lat*. „Pedagogika Psychologia ta Mediko-Biologiczni Problemi Fizycznego Vihovanna i Sportu”, nr 9.
- Studen S. (2014). *Psychologia starzenia się i starości*. Warszawa: PWN.
- Śliwerski B. (1992). „Trzecia siła” edukacyjnych rewolucji. „Edukacja i Dialog”, nr 6.
- Tyszkowa M. (1992). *Relacje dorastających wnuków z dziadkami i babciami*. „Problemy Rodziny”, nr 1.
- Wawrzyniak J.K. (2011). *Opiekuńczo-wychowawcza rola dziadków w rodzinie*. „Pedagogika Rodziny”, nr 1 (2).
- Zawadzka A. (1999). *Oddziaływanie dziadków a wypoczynek wnuków*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

THE ROLE OF GRANDPARENTS IN UPBRINGING – BASED ON YOUNG AND ELDER PEOPLE’S OPINIONS

Abstract: Apart from parents, grandparents have a big influence on the upbringing of children. They are often the ones who show their grandchildren life, teach how to behave, and uphold a tradition. Empirical studies of the author have shown that over 80% of the respondents have a good and a very good relationship with his or her family.

Elderly people communicate with their family every day, several times a week, or several times a month. According to 90% of the respondents, they are treated well by their families, they feel loved and needed. In extended families generation bonds are very strong. Older people have a lot more experience and wisdom, so with normal relations, they can become a source of inspiration for the younger generation. According to 93% of the students, their grandparents were (or still are) authority. Young people would like to be as their ancestors. Older people perform the function of caring. They satisfy their grandchildren’s most significant needs and shape their personality traits. They try to convey moral principles, care and upbringing, and a sense of love, as well as knowledge of a family history.

Key words: grandparents, old age, upbringing, generation bond, personal fulfilment

Magdalena Pienkos – magister pedagogiki, absolwentka Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Adres e-mail: magda17111991@wp.pl.